

Op 15 juni 2004 bestond Hofje Goedestraat 150 jaar. Ter gelegenheid daarvan is de geschiedenis van dit monumentale hofje in Utrecht beschreven.

wonen begint bij mensen

Het hofje aan de Goedestraat

Het hofje aan de Goedestraat

Donderdag 15 juni 1854, de dag van de Tweede Kamerverkiezingen, komen aan de rand van de stad een aantal dames en hoge heren bijeen. De heren hebben zojuist hun stem uitgebracht en nu staan zij hier aan een zandweg die op de Biltstraat uitkomt. De kleine Hubert Jan van Asch van Wijck, zes jaar oud en een kleinzoon van oud-burgemeester H.M.A.J. van Asch van Wijck, mag in aanwezigheid van de fine fleur van Utrecht de eerste steen leggen van een hofje van dertig arbeiderswoningen. Het daarvoor benodigde geld is bijeengebracht door 23 vooral adellijke personen die aandelen hebben gekocht in de Vereeniging tot Verhuring van Woningen aan de Arbeidende Klasse. Zodra het complex gereed is, zal het vanaf de Biltstraat bezien de laatste bebouwing zijn. Vanaf hier beginnen dan weer de hoveniersgronden, die echter in de daaropvolgende jaren ook zullen worden opgekocht ten behoeve van woningbouw.

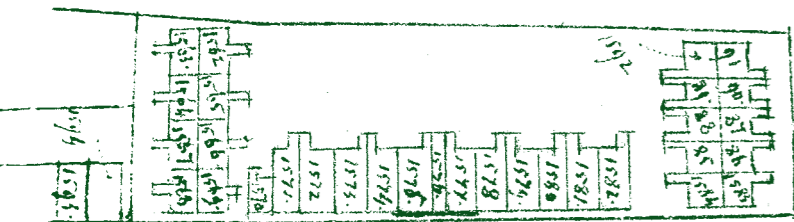
De Goedestraat (tot 1889 Goedesteeg) komt in het zuiden uit op de Biltstraat en wordt richting het noorden begrensd door de Grifkade. Komende over de Biltstraat is het vanaf de Wittevrouwenbrug de derde straat links. Halverwege de negentiende eeuw, als het hofje wordt gebouwd, loopt er een landweg met aan weerszijden voornamelijk weilanden en tuinderijen. De bouw van woningen gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw maakt van deze landweg een heuse straat.

Voor de arbeidende klasse

Vanaf het midden van de negentiende eeuw groeit de bevolking van Utrecht en neemt de vraag naar woonruimte toe. De ruimte voor uitbreiding van het aantal woningen binnen de stadswallen is te klein, zodat er druk gebouwd wordt aan de oostzijde van de stad. De welgestelden aan de singels en langs de statige Maliebaan, de arbeiders in de zijstraten van vooral de Biltstraat. Het bouwen en verhuren van woningen laat het liberale stadsbestuur graag over aan de 'markt', dus bouwen particuliere speculanten blokken arbeiderswoningen in het gebied Wittevrouwen.

De bouw van deze woningen moet vooral weinig kosten en snel veel rendement opleveren. Het resulteert in veel kleine en ongezonde woningen. Ook de woonomgeving laat te wensen over: de wegen zijn veelal onbestraat en op verschillende plaatsen staan nog mestvaalten en varkenshokken. In reactie hierop ontstaan verschillende particuliere initiatieven van 'weldenkende' burgers die zich inspinnen tegen de slechte huisvesting van arbeiders. Eén daarvan is de op 1 april 1854 opgerichte **Vereeniging tot Verhuring van Woningen aan de Arbeidende Klasse te Utrecht**. De stichters van deze vereniging hebben samen f 50.000 bijeengebracht en tegen een rente van 3% per jaar ter beschikking gesteld aan de vereniging om er een stuk grond te kopen en "goede woningen tegen matige huurprijs te verschaffen aan de arbeidende klasse en daardoor orde, zedelijkheid en spaarzaamheid te bevorderen". De huurprijs van deze woningen willen zij zo laag mogelijk houden en mag nooit meer bedragen dan één gulden per week voor iedere woning. Uit de inkomsten zullen de aandeelhouders in de loop van de tijd worden uitgeloot, zodat de vereniging uiteindelijk zelf volledig eigenaar zal worden van de woningen.

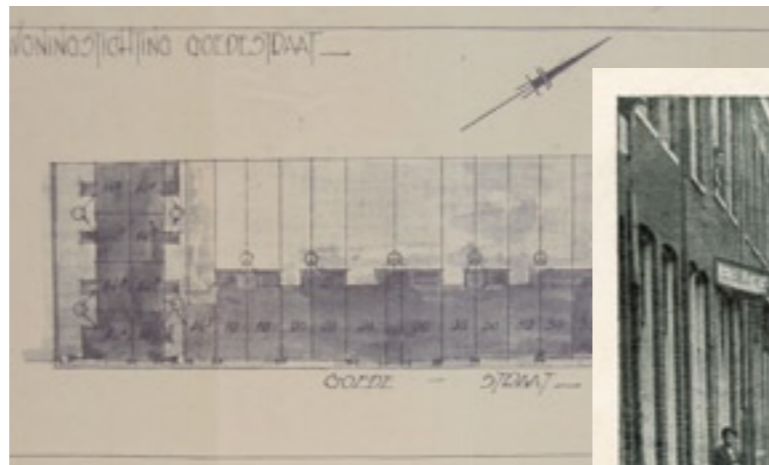

Bouwtekening 1854

De opbouw

Het hofje waarvan de kleuter de eerste steen legde vordert gestaag en binnen een jaar staat er een complex bestaande uit dertig woningen: negentien kleine tweekamerwoningen en elf grotere eenpersoonswoningen. Het complex bestaat uit drie bakstenen bouwblokken, die in een U-vorm liggen en waardoor een langwerpige binnenhof ontstaat. De kleinste huisjes bevinden zich in de vrijstaande vleugels die aan de uiteinden haaks op de straat staan. Onder een gemeenschappelijk dak zijn hier rug aan rug tweekamerwoningen gerealiseerd. Acht aan de zuidzijde (de nummers 14a t/m 14h) en 10 aan de noordzijde (de nummers 36a t/m 36k). De elfde tweekamerwoning ligt langs de straat. De woningen langs de Goedestraat (de nummers 16 t/m 34) zijn ongeveer twee keer zo groot. Dit bouwblok krijgt nadruk door zijn grotere omvang en de omliggende poort in het midden, die toegang geeft tot de binnenhof. In het poortgebouw is voor de watervoorziening van de bewoners van het hof een pomp ondergebracht. Het binnenhof is van de straat afgescheiden door de grotere woningen, waardoor een binnentuin ontstaat, die bij hofjes zoals in Leiden en Haarlem vaak voorkomen. Een dergelijke opbouw is voor Utrecht bijzonder te noemen.

Bouwtekening 1917

Ansichtkaart tussen 1896 - 1905

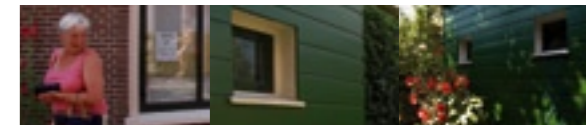
De bewoners

In de beginjaren wonen er in het hofje mensen van allerlei pluimage. Wat zij allen gemeen hebben is dat ze van de protestante gezindte zijn en hun geld verdienen met hard werken. Ze zijn werkmans, metselaar, smidsknecht, kantoorbediende of sigarenmaker en er woont zelfs een heuse agent van Politie. De huisjes zijn klein en de gezinnen aan het einde van de negentiende eeuw nog groot. Toch wonen er zelden meer dan vier mensen in een huis. De uitschieters (in een geval veertien personen) betreffen vrijwel allemaal gezinnen die sinds ze de woning

betrokken jaarlijks een nieuw leven het licht lieten zien. Zij woonden gelukkig wel in de grotere woningen. De bewoners weten dat zij bijtijds de huur moeten betalen en zich behoorlijk moeten gedragen, want als er sprake is van slechte of onzindelijke bewoning worden zij direct het huis uitgezet. Dit geldt ook als zij het voornemen hebben "sterken drank te verkopen, of op eenigerlei wijze, hoe gering ook, eene tapperij in het gehuurde huis uit te oefenen".

Het bestuur

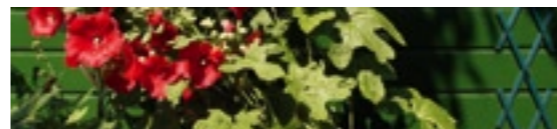
Op 17 november 1931 verandert de vereniging haar statuten en gaat zij verder onder de naam Stichting tot Verhuring van Woningen aan Mindergegoeden. Op papier is er wel een en ander veranderd, maar het zijn nog steeds dezelfde mensen die het bestuur voeren en bepalen wie de nieuwe bewoners zijn. In 1945 oppert het bestuur de stichting op te heffen en de eigendommen over te dragen aan de Diaconie. Een notaris onderzoekt het voorstel en komt tot de conclusie dat overdracht "fiscale gevolgen zal hebben van niet geringe betekenis". De inventieve notaris bedenkt daarom een andere oplossing: alle bestuursleden treden allen af en voortaan bestaat het stichting uit het bestuur van de diaconie. Formeel blijft de stichting dan zelfstandig, maar in de praktijk is ze een onderdeel van de diaconie. Nieuwe bewoners moeten zich dan ook melden op het diaconaal kantoor. Als in 1951 het aantal bestuursleden bij de diaconie wordt teruggebracht van zes naar drie, halveert dus ook het bestuur van de stichting. Opnieuw wordt onderzocht of de stichting kan worden opgeheven en in de diaconie ondergebracht. Wederom kaatst het plan voor overdracht af op de fiscale gevolgen en blijft de oude situatie gehandhaafd.

Het binnenhof

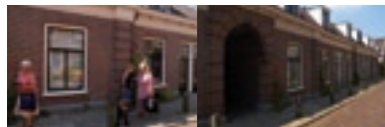
Aanvankelijk geeft de centrale poort toegang tot de binnenhof waar alle bewoners elkaar kunnen ontmoeten en hun wasgoed kunnen laten drogen. Tot 1869 hoort de volledige binnenhof bij de woning die tegenwoordig nummer 36E heeft, maar in dat jaar worden de kadastrale lijnen getrokken. Elke woning krijgt zijn eigen tuin, niet zodat elke bewoner over een eigen tuintje kan beschikken, maar om meer helderheid te verschaffen over welke woning voor hoeveel gemeente-belasting moet worden aangeslagen. In de loop van de twintigste eeuw gaan deze grenzen echter wel een rol spelen. Als de familie Tukker in 1961 hun huis betrekken, is er nog sprake van een gemeenschappelijke binnenhof. Voor het toen jonge gezin geeft dit soms problemen. In de meeste huizen wonen oudere dames, waarvan een aantal de jongste Tukker-telg maar wat leuk vinden. Overal waar de dreumes zich meldt, krijgt zij wel een toffee, een koekje of een andere lekkernij. Om hier paal en perk aan te stellen, zet vader Tukker als eerste een hekje in de tuin om de kleine binnen de perken te houden. Het is het begin van een trend en anderen volgen zijn voorbeeld.

Verkoop

Een lange periode van economische groei in de jaren zestig en zeventig leidt tot een enorme welvaartsstijging, een lage werkloosheid en een stijgende koopkracht. Tegelijkertijd ontwikkelt zich de verzorgingsstaat, waardoor steeds meer mensen met sociale problemen een beroep kunnen doen op wettelijke sociale regelingen, zoals de AOW, Bijstand en huursubsidie. Door de groeiende overheidsinmenging neemt het belang van de diaconie in sociaal-maatschappelijke zaken af en lijkt deze niet langer de meest aangewezen instelling om de rol van huisbaas voor 'mindervermogenden' te spelen. In combinatie met het achterstallig onderhoud en de behoefte aan bouwgrond doet de stichting besluiten het onroerend goed af te stoten. Daartoe start het bestuur in 1977 besprekingen met Stichting Wonen 2000. De plannen van de diaconie om de verkrotte woningen te verkopen stuiten op heftige weerstand.

De woningen zijn verouderd en er is sprake van achterstallig onderhoud. De bewoners zijn bang dat de huizen gesloopt worden en plaats moeten maken voor winkels met vier lagen bovenwoningen en een parkeerterrein. In die tijd wonen in de woningen enerzijds jonge studenten en anderzijds senioren, veelal bejaarde dames. De studenten roepen een actiecomité in het leven, maar hebben moeite de ouderen mee te krijgen. De studenten betrekken daarom de bewoner van de voormalige opzichterswoning, de heer Tukker, bij hun actie. Hij woont dan al ruim 15 jaar in het hofje, maar is nog relatief jong. Hij is daarmee de juiste persoon om de brug te slaan tussen de studenten en senioren. Alle bewoners van het hofje trekken samen op en weten gedurende drie jaar regelmatig de Utrechtse kranten te halen. Het protest van de bewoners werkt. De afbraakplannen verdwijnen in de kast. Met Stichting Wonen 2000 (de nieuwe eigenaar sinds 1978) worden afspraken gemaakt over een renovatie en de zeggenschap die de bewoners krijgen.

1980

Renovatie

In 1983 worden alle woningen van binnen volledig gerenoveerd en van buiten krijgen ze een opknabbeurt. In de loop van de tijd hebben een aantal bewoners een serre of bijkeuken aan hun huisje bijgebouwd. Bij de renovatie worden deze uitbouwjes over de gehele lengte van het bouwblok rechtgetrokken en keert voor de veelal houten wanden een bakstenen muur terug. Bij de renovatie zijn de woningen langs de straatkant aan de achterkant voorzien van een doorlopende dakkapel, zodat op de bovenverdieping meer ruimte ontstaat. Verder krijgt iedere woning een eigen schuurtje, komt er een achterom en worden de tuinen per woning geformaliseerd. Bij de renovatie zijn bij de nummers 14 en 36 kleine schuurtjes geplaatst waardoor de gemeenschappelijk tuin is opgesplitst in nissen. De meeste bewoners zijn te spreken over de renovatie en keren na de bouwwerkzaamheden terug. Inmiddels staat het complex op de monumentenlijst.

Tot slot

De wijk Wittevrouwen is sinds de tweede helft van de jaren tachtig een van de meest populaire wijken van Utrecht. In het hofje aan de Goedestraat wonen tegenwoordig vooral jongeren die overdag werken en zich 's avonds tertuintje nestelen. De rustige locatie in het midden van de stad wordt door de huidige bewoners geprezen. Het hofje ligt bijna in het centrum van de stad en de verbindingen voor fiets en met het openbaar vervoer zijn ideaal. Ook zijn er nog winkels op loopafstand, maar de bewoners vrezen dat het daarmee op korte termijn snel afgelopen zal zijn. Ondanks de toegenomen populariteit van de wijk is in de afgelopen tien jaar het aantal middenstanders hard achteruit gegaan.

Wat ooit een zorgenkindje was voor de eigenaar, is inmiddels een zeer gewild en bevolgd hofje.

Colofon
Bo-Ex
J.C. Maylaan 18, Utrecht
www.boex.nl

Tekst
Janjaap Luijt, Utrecht

Fotografie
Peter Oey, Utrecht
Het Utrechts Archief, Utrecht

Ontwerp
iNDEX, Utrecht

September 2005